

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
МУСТАФИ МАХМУДА АБДУЛГАНІ МУСТАФИ
«Принципи архітектурно-планувальної організації об'єктів громадського
обслуговування у складі транспортно-пересадочних вузлів»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 19 – Архітектура та будівництво

за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування

Грунтовний розгляд дисертації МУСТАФИ Махмуда Абдулгані Мустафи «ПРИНЦИПИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ГРОМАДСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У СКЛАДІ ТРАНСПОРТНО-ПЕРЕСАДОЧНИХ ВУЗЛІВ» підтвердив актуальність теми, достовірність основних наукових положень, висновків та рекомендацій, наукової новизни, авторських здобутків і практичного значення.

Актуальність обраної теми

представленого дисертаційного дослідження полягає в сучасному симбіотичному функціонуванні систем громадського обслуговування та об'єктів торгівлі з основними вузлами міських транспортних комунікацій; недостатньому обґрунтуванні прийомів і принципів архітектурно-планувального та об'ємно-просторового формування їх структур у складі транспортно-пересадочних вузлів (ТПВ).

Зарубіжний і вітчизняний досвід свідчить, що такі об'єднання супутніх закладів громадського обслуговування на транспортно-пересадочних вузлах є соціально та економічно затребуваними і активно використовуються у світі. Проте, на території України загальними недоліками при формуванні даних об'єктів все ще залишаються відсутність архітектурно-композиційної єдності з оточуючим середовищем і між собою; недостатнє функціонально-планувальне зонування території торговельних груп; недосконалі прийоми їх формоутворення; відсутність комплексності архітектурно-планувальних рішень. Усе це складає підґрунтя подальших досліджень для визначення вимог до архітектурно-планувальної організації даного типу об'єктів.

Обґрунтування наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації побудовано у відповідності до аналізу наукових праць та іноземних джерел і засновано на розширенні й поглибленні питань, які розглядалися та вивчалися раніше. У роботі на основі проведених досліджень визначено, що структуру об'єктів

обслуговування на ТПВ потрібно формувати на основі системно-синергетичного підходу. Структуру досліджено та побудовано на трьох ієрархічних рівнях: містобудівному, об'єктному і просторовому. Сформульовано основні принципи та прийоми архітектурно-планувальної організації об'єктів громадського обслуговування у складі транспортно-пересадочних вузлів, запропонована номенклатура об'єктів громадського обслуговування для розміщення на транспортно-пересадочних вузлах, яка складається з окремих об'єктів обслуговування, торгових груп, торгово-побутових та багатофункціональних комплексів. Надані рекомендації стосовно розміщення та організації об'ємно-просторових рішень даного типу об'єктів.

Достовірність основних положень роботи

підтверджується:

- результатами комплексного аналізу попередніх теоретичних робіт та практичного досвіду за обраною тематикою та виявленням сучасних тенденцій проектування ТПВ та окресленням невивчених питань;
- розробкою на основі проведених досліджень класифікації об'єктів громадського обслуговування у складі транспортно-пересадочних вузлів та виявленням основних факторів їхньої об'ємно-просторової організації;
- широким оприлюдненням основних та другорядних теоретичних положень дисертаційного дослідження в публікаціях у фахових виданнях України категорії «Б», у зарубіжному науковому виданні та доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях;
- актами впровадження результатів дослідження в навчальний процес і практику проектування.

Це допускає висновок про те, що отримані результати дослідження є науково обґрунтованими та виконують поставлені завдання.

Наукова новизна одержаних результатів

До найбільш важливих досягнень дисертаційної роботи слід віднести наступні:

- уперше на основі попередніх досліджень і концепції Транспортно-орієнтованого проектування («ТОД») виявлено класифікаційний ряд об'єктів обслуговування на ТПВ та групу факторів для формування структури об'єктів обслуговування у межах транспортно-пересадочних вузлів;
- уперше сформовано принципову структурну модель ТПВ зі структурою об'єктів обслуговування, запропоновано перелік основних та супутніх послуг для кожного з рівнів моделі;

- запропоноване власне формулювання принципів архітектурно-планувальної організації структури об'єктів обслуговування у межах ТПВ. Серед них уперше описані принципи, спрямовані на їхню естетизацію.

Практичне значення дослідження

полягає у формулюванні практичних рекомендацій для подальшого проектування і будівництва об'єктів громадського обслуговування у складі транспортно-пересадочних вузлів, можливості впровадження до навчального процесу при розробці методичної та нормативної літератури.

Повнота викладу матеріалів в опублікованих працях

за темою дисертаційного дослідження є достатньою. Прорецензовані та опубліковані у фахових виданнях України категорії «Б» (10 одноосібних статей); стаття у співавторстві в науково-періодичному виданні інших держав; 18 тез (у т. ч. 10 у співавторстві з керівником) доповідей науково-практичних конференцій, з них 13 у матеріалах Міжнародних конференцій, – свідчать про повне розкриття основного змісту дисертації.

Здобувач має достатню кількість та належний рівень публікацій, що відповідають вимогам п.8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Оцінка змісту, стилю та мови дисертації, її завершеності, оформлення

Дисертаційне дослідження МУСТАФИ Махмуда Абдулгані Мустафи має стандартну структуру, складається з: анотації; списку публікацій; термінологічного словника; переліку умовних скорочень, вступу; 3 розділів з висновками; загальних висновків; списку літературних джерел та 12 додатків. Загальний обсяг роботи – 248 сторінок, з них основного тексту – 132 сторінки, рисунки – 38, список літературних джерел налічує 120 найменувань на 15 сторінках, 12 додатків, 5 актів впровадження отриманих результатів. Дослідження є завершеною науковою працею, вимоги щодо оформлення, стилю та мови дисертації дотримані.

У **вступі** зазначена актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, сформульовано мету, задачі і методи дослідження, визначено наукові результати дослідження, практичне їхнє значення, викладено відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження, список публікацій, структура та обсяг роботи.

У першому розділі «**Передумови формування об'єктів обслуговування, розташованих на транспортно-пересадочних вузлах**» проаналізовано світовий рівень автомобілізації та проблеми, які він викликає, а саме екологічні, такі як

забруднення повітря та соціально-економічні, які виражаються часом, який проводить населення у міських заторах. Також виявлено, що система транспортно-орієнтованого проектування («TOD»), яка з'явилася в Японії в середині минулого століття, набирає все більш активного поширення у світі та відповідає сучасним тенденціям розвитку містобудівних систем. Проведено аналіз літературних джерел, які мають вплив на дослідження та формування архітектурно-планувальної структури об'єктів обслуговування, що розміщені на транспортно-пересадочних вузлах. Виявлено, що немає досліджень формування об'єктів обслуговування в їхніх межах. На основі проаналізованого досвіду та попередніх наукових досліджень складено класифікацію об'єктів обслуговування розміщених на транспортно-пересадочних вузлах.

В другому розділі **«Методичні засади архітектурно-планувальної організації об'єктів обслуговування, розташованих на транспортно-пересадочних вузлах»** досліджено низку факторів, що мають вплив на формування архітектурно-планувальної організації об'єктів обслуговування в межах транспортно-пересадочних вузлів, сформульовано системну модель дослідження структури закладів обслуговування в межах транспортно-пересадочних вузлів на трьох ієрархічних рівнях, проведено дослідження структури об'єктів обслуговування в межах транспортно-пересадочних вузлів на містобудівному рівні, та складена класифікація структури ТПВ за кількістю функцій об'єктів обслуговування та рівнем комфорту. Також було сформульовано ряд принципів, до переліку яких увійшли: принцип функціональної різноманітності та варіативності; принцип гармонізації середовища, принцип комфорту та безпеки; принцип універсального дизайну та принцип індивідуальності. Відповідно до принципів сформульовано прийоми організації об'єктів обслуговування в межах транспортно-пересадочних вузлів.

У третьому розділі **«Формування архітектурно-просторових рішень об'єктів громадського обслуговування, розташованих на транспортно-пересадочних вузлах»** розглянуто: особливі умови, які впливають на організацію генерального плану транспортно-пересадочних вузлів у разі появи на них об'єктів обслуговування; умови розміщення паркінгів-уловлювачів, як одного з різновидів об'єктів обслуговування; сформовано номенклатуру торгових місць та павільйонів для різних транспортно-пересадочних вузлів. Розглянуто основні композиційні прийоми, а також архітектурно-мистецькі засоби формування даного типу об'єктів у межах транспортно-пересадочних вузлів. Надано рекомендації щодо застосування конструктивних систем та інженерно-технічних рішень для об'єктів обслуговування різних за об'ємно-планувальною та просторовою структурою.

Дисертація має логічну структуру, рисунки послідовно супроводжують текст. Загальні висновки відповідають поставленим завданням.

До основних здобутків дослідження

доцільно віднести:

- адаптацію японської концепції «TOD», суть якої полягає у формуванні громадських центрів у межах транспортно-пересадочних вузлів на основі мереж високошвидкісного транспорту, таких як метро, швидкісний трамвай та міська залізниця, та розвитку даних мереж до можливості організації загальноміської пішохідної доступності у межах радіусів їхньої дії;
- розробку моделі мережі об'єктів обслуговування транспортно-пересадочних вузлів з використанням паркінгів-уловлювачів як окремого виду обслуговування на основі решіток В. Крісталлера;
- розробку рекомендацій щодо організації тимчасових об'єктів обслуговування епізодичного, періодичного та сезонного використання, їх конструктивних особливостей та композиційних прийомів розміщення;
- визначення основних принципів, до яких увійшли: принцип функціональної різноманітності та варіативності; принцип гармонізації середовища, принцип комфорту та безпеки; принцип універсального дизайну та принцип індивідуальності.

Дискусійні положення, зауваження та побажання

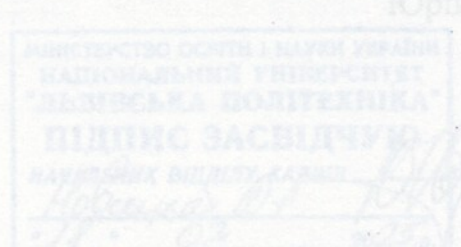
Загалом, позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаю за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. Стосовно дослідження транспортно-пересадочних вузлів, що розвиваються на базі вокзальних комплексів, то у роботі проаналізовано японський досвід. Бажано було б також навести приклади розвитку українських вокзалів.

2. Значно підвищило б актуальність даної роботи аналіз та пропозиції подвійного призначення об'єктів обслуговування підземних просторів транспортно-пересадочних вузлів в умовах війни в Україні.

3. У тексті дисертації видається доцільнішим укрупнення та згрупування загальних висновків по роботі, оскільки їхня велика кількість дещо розпоршує цільність позитивних відповідей до поставлених завдань.

Висловлені позиції не ставлять під сумнів загальний виклад і результати дисертаційної роботи, а є радше розмірковуваннями і побажаннями.

Відповідність дисертації вимогам

«Порядку присудження ступеня доктора філософії ...»

Дисертація МУСТАФИ Махмуда Абдулгані Мустафи **«Принципи архітектурно-планувальної організації об'єктів громадського обслуговування у складі транспортно-пересадочних вузлів»** відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9. У представленій дисертації дотримані всі правила академічної доброчесності. Вона є завершеним науковим дослідженням. Отримані в роботі наукові положення і практичні результати свідчать про вагомий особистий внесок автора у науку.

Загальний висновок.

Дисертація, яку виконав МУСТАФА Махмуд Абдулгані Мустафа, справляє позитивне враження. Дослідження має наукову новизну і практичну цінність, ілюструє особисті досягнення автора. За сукупністю реалізованих наукових розробок робота відповідає вимогам ДАК України, які пред'являються до дисертацій на ступінь доктора філософії архітектури. Зміст представлених на рецензію матеріалів відповідає спеціальності «191 – Архітектура та містобудування, 19 – Архітектура та будівництво».

Підтверджую, що дисертація МУСТАФИ Махмуда Абдулгані Мустафи **«Принципи архітектурно-планувальної організації об'єктів громадського обслуговування у складі транспортно-пересадочних вузлів»** є завершеною, самостійною науковою працею, котра відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми КНУБА з спеціальності 191 – Архітектура та містобудування, а її автор МУСТАФА Махмуд Абдулгані Мустафа, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Офіційний опонент
доктор архітектури, доцент,
професор кафедри архітектурного
проектування Інституту архітектури
та дизайну Національного університету
«Львівська політехніка»

Юрій Рочняк

